

DOBOS LÁSZLÓ: FIÚK, LÁNYOK EGYÜTT AZ OSZTÁLYBAN

Budapest, 1973. Tankönyvkiadó. 165 oldal

Fontos témakörben figyelemre méltó könyv jelent meg az 1973-as év végén. A szerző, DOBOS László újabb könyvében ismét a *koedukáció* pedagógiai problémáival foglalkozik. Előző munkájában (Koedukáció és közvélemény, 1971.) széles körben tájékozódott a fiúk-lányok együttes neveléséről alkotott tanulói és tanári véleményekről. Az elmúlt években a vélemények bázisát, forrását: a *koedukáció tényleges megvalósulását*, tartalmi kérdéseit kívánta felderíteni, mégpedig azzal a céllal, hogy hozzájáruljon a *közösségi nevelés hatékonyságának* fokozásához. A szerző ui. joggal arra alapozza munkáját, hogy az „... iskolai közösségeink sem homogének (nemi szempontból sem azok), hanem összetettek. Vagyis az osztályok egymással együtt élő, tanuló, játszó, szórakozó, politizáló osztálytársakból, mégpedig fiú és lány osztálytársakból állnak. ... A közösséggé alakulás pedagógiai-pszichológiai feltételeit a legtöbben *nemiségükben meghatározatlan tanulóokra vonatkoztatják.*” Dobos László könyve a maga egészében e differenciálatlan megközelítés cáfolata, mégpedig gazdag, sokoldalú — nem csupán a két vizsgálati osztályból, hanem a szerző több évtizedes munkásságából merített — tapasztalatok segítségével. E tapasztalatok gyűjtését, illetve elrendezését jól megválasztott, a közösségi nevelés és a koedukáció lényegét egyaránt érintő *célkritizálás és metodika* segíti: DOBOS László munkatársaival — BÉKÉSI Lajosné és JURKÓ Béla gimnáziumi tanárokkal — 1967-től négy éven keresztül kísérte figyelemmel két párhuzamos gimnáziumi osztályban, hogy *miképpen alakulnak ez idő alatt az osztálytársi kapcsolatok a fiúk és lányok között.* Hadd jegyezzük meg azonnal, hogy a szerző a kutatás során többször a fiúk-lányok közti kapcsolatokat megalapozó, azokat közvetve érintő, illetve azokon túlmutató *vizsgálódásokat, elemzéseket* is végez. Így pl. az *erkölcsi ítélőképesség* leírásakor elsősorban a fiúk és lányok által preferált erkölcsi normákról, a két nem e tekintetben mutatkozó különbözőségéről (vagy inkább egyezéseiről) s egymás ilyen szempontú megítéléséről olvashatunk, nem csupán a tényleges osztálytársi kapcsolatok és az erkölcsi ítélőképesség összefüggéséről. Túllép a kapcsolatrendszer elemzésén az *Átmenet — adaptáció* c. fejezet is, amely az általános és középiskola közti átmenetet rendkívül sokoldalúan, nem pusztán a személyes ismerkedés, kontaktuskeresés nehézségeivel jellemzi. Az ilyen jellegű eltéréseket a vizsgálati céltől örömmel fogadja az olvasó, ezek mintegy elmélyítik, kitégítik a problémakört. (Talán csak az utolsó fejezet címét — *Szociális érés—közösségi közérzet* — érezhetjük tartalmához képest túlzottan nagyigényűnek.)

A fentebb említetteken kívül még öt szempontból foglalkozik a koedukációval a szerző. A *Demokratizmus az osztályban* c. fejezetben részletes elemzést kapjuk a tanulói közvélemény kialakulásának a vizsgálati osztályokban; különösen sokoldalú az osztálytársak közötti kapcsolatok egy sajátos válfajának: a vezető-vezetett viszonytípusának bemutatása. Mindkét kérdés — az akkori iskolai-mozgalmi gyakorlatnak megfelelően — szorosan összefügg az osztályok KISZ alapszervezeti életének alakulásával. S úgy véljük, a könyv legsikerültebb, pedagógiailag is legtanulságosabb részei közé tartoznak éppen azok, amelyek — nem csak ebben a fejezetben — a KISZ szervezetek létrejöttét, hullámzó fejlődését tárgyalják; bemutatják a tanulók politikai érdeklődésének változását, illetve a vezetők és vezetettek összetett, személyes tulajdonságoktól és érzelmektől is meghatározott viszonyát.

A fejezet értékét szemünkben nem csökkentheti az sem, ha nem értünk maradéktalanul egyet a szerző itt-ott megmutató szkepszisével. Vonatkozik ez mindenekelőtt arra, ahogy DOBOS László a *közösségi nevelés gimnáziumi lehetőségeit* megítéli. Igaz ugyan, hogy munkatársait idézi akkor, amikor így ír: „... a *négyéves középiskola eléggé kedvezőlen alakul a közösségi nevelés számára*” (35. old), de néhány lappal később már maga is újabb érvet hoz fel annak igazolására, hogy „a közösségi kohézióhoz hosszabb időtartamra van szükség, mint a gimnázium négy éves átfutási ideje”. (37. old.) Anélkül, hogy kétségbevonnánk azoknak a nehézségeknek a realitását (egy évig tartó adaptáció, az érettségire való felkészülés, az iskola- és pályaválasztással kapcsolatos önérvényesítési tendenciák felerősödése stb.), amelyek a fenti megállapításokhoz vezetnek, mégis túlságosan sommásnak tartjuk a levont következtetéseket. Azt hisszük, itt most elég csak utalni az eredményes közösségi nevelést folytató középiskolák gyakorlatára, s arra a tényre, hogy ha sikerül az *egész iskola közösségét* megteremteni, akkor az újonnan szerveződő osztályok egy szilárd követelményrendszerű, gazdag hagyományú nevelési folyamatba „lépnek be”. Ez lerövidítheti az átmeneti korszakokat, megkönnyítheti az osztály közösséggé fejlődésének minden fázisát.

Talán nem eléggé árnyalt a szerző álláspontja a *fel nőttek* értékelésekor. Emiatt többhelyütt is kissé egyoldalúan, differenciálatlanul szembeállítja egymással „a legdemokratikusabb” közösséget: a diákok kollektíváját a *fel nőttekkel* (40. old.); az előbbiről — egyik vizsgálati osztályát jellemezve — azt írja, hogy „a bírálat mindenestre természetes jelenség volt, a kritikai szelle-

met nem fojtotta el semmiféle függés, félelem, meghunyászkodás, mint ahogyan a felnőttek körében tapasztalható". (41. old.) Ehhez hasonlóan — más fejezetben is — a felnőtteket (s nem azok szűkebb vagy tágabb körét) éri elmarasztalás, pl. a fiatalok nemi élete megkezdéséről szólva is. Talán mégsem mondhatjuk azt, hogy akkor az ifjakat „a felnőttek teljes elbizonytalanodása fogadja, ami eligazítást éppúgy nem nyújt, mint ahogy erkölcsi alapot sem biztosít”. (103. old.)

A legsokoldalúbb metodikát a szerző a *képesség és közösségi pozíció* összefüggésének vizsgálatakor alkalmazta. Megkérdezte a fiúkat és lányokat saját és a másik nembeli társaik képességeiről (a válaszok nagyjából a hagyományos humán-reál, szorgalmas-lusta ellentétpárokban mozogtak); ezt a képet árnyalták a tanári vélemények, valamint a humán és reál tárgyak osztályzataiból vont átlagok összehasonlítása; irodalomból és matematikából sor került önálló feladatmegoldásra (az utóbbiban a fiúk döntő fölénye mutatkozott meg); ötletesen egészíti ki a vizsgálatok sorát HARSÁNYI István egyik személyiségvizsgálati feladata, egy szabad asszociációs próba. Végül néhány kérdéssel arról próbált tájékozódni a szerző, hogy a tanulmányi teljesítménynek mekkora szerepe van az osztálytársak rokonszenvi kapcsolataiban.

A 14—18 éves tanulók életében — és koedukációs nevelésében — igen lényeges problémakör a *társkeresés-szexualitás*. Ebben a fejezetben voltaképp a fiataloknak a témával kapcsolatos — nemek szerint bontott — *vélekedését* ismerhettük meg, s ez nem kevés. Úgy tűnik, hogy a tanulók — különösen a lányok — felelősségteljesen, őszintén válaszoltak a kérdésekre. Nagyon tanulságos, hogy a 14—18 évesek véleménye szinte ugyanolyan *differenciált* ezekben a kérdésekben, mint a felnőttek, reálisan szemlélik saját korosztályuk szabadabb, álszemérem nélküli, de ugyanakkor szélsőségekre hajlamos szexuális magatartását.

A fiúk-lányok együttes nevelésének vizsgálatát jól egészíti ki a tanulók *szabad időben* végzett tevékenységének elemzése (amelynek során a szerző a társas időtöltést és a nemek közti különbségeket tanulmányozta). — A kötet érdemi lezárásának a *Koedukáció a mérlegen* c. fejezetet érezzük, amelyben arról olvashatunk, hogy a négy évig megfigyelt és sokoldalúan vizsgált, bemutatott osztályok tanulói hogyan összegzik a koedukációval összefüggő élményeiket. Állásfoglalásuk a *koedukáció mellett* még akkor is meggyőző, ha nem állhatott módjukban összehasonlítani — nemek szerint — homogén és heterogén összetételű osztályokban folyó nevelést, s ha válaszaikban a fiúk-lányok együttes nevelése éppen a közösségi élet szempontjából kapja a legkeményebb kritikát.

A kötet a Tankönyvkiadó gondozásában, a Korszerű Nevelés című sorozatban jelent meg. Bevezetőjében DOBOS László így ír: „Szerettük volna mindezt tudományoskodó póztól mentesen, általános érdeklődést keltve megfogalmazni”. Úgy véljük, a szerző ez irányú törekvése sikerrel járt, munkáját ezért is ajánljuk nemcsak a tudományos kutatóknak, hanem a témakör iránt érdeklődő gyakorló pedagógusoknak is.

HUNYADY GYÖRGYNÉ

KÖVES RÓZSA, ERÉNYI TIBOR: KUNFI ZSIGMOND ÉLETÚTJA

Budapest, 1974. Kossuth Könyvkiadó. 389 oldal

Alig van huszadik századi politikusunk, publicistánk, közéleti emberünk, akinek munkássága, tevékenységének és életútjának megítélése oly szélsőséges megítéléseket váltott volna ki, mint KUNFI Zsigmondé. Történeti irodalmunk gyakran ítélte meg egyoldalúan ezt a sokoldalúan tehetséges, színes egyéniségű és rendkívül szerteágazó tevékenységet kifejtő embert. A dogmatizmus torzításaitól terhes szűkkeblű értékelés mellett olykor felmerülnek az életpálya tévedéseit, hibáit kicsinyítő, sőt megszipító értékelések is. Ennek az az oka, hogy mindeddig nem jelent meg KUNFI életútját és tevékenységének egészét megvilágító, ugyanakkor részletekbe is menő életrajza. Ugyancsak hiányzik műveinek legalább szemelvényes kiadása is.

Most ezen a hiányon enyhít KÖVES Róza és ERÉNYI Tibor közös munkája. Könyvükben igen szerteágazó kutatómunka és jelentős forráskutatás alapján bemutatják KUNFI életútját. A terjedeleme is jelentős és értékei alapján impozáns tanulmány alkalmas arra, hogy eloszlassa az értékelése körüli egyoldalúságot és már-már bénítóan ható bizonytalanságot. A kötet második részében szemelvényeket közölnek rendkívül gazdag publicisztikai írásaiból. A kötet megjelenéséhez — mint a szerzők közlik — KUNFI Zsigmond egykori harcostársai és ismerősei közül számosan nyújtottak értékes segítséget.

Az életutat bemutató közel tíz éves tanulmány KUNFI életének fordulóihoz és a történelmi változásokhoz igazodik a periódizációnál. Az első részben a családi környezettel, a tanulóévekkel,